

بازخوانی ابعاد معماری کاروانسرای سعدالسلطنه قزوین

منا کریمی^{۱*}، پرویز عزیزی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی معماری، دانشگاه ارومیه، (monakarimi1993@gmail.com)

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه ارومیه، (azizi.p71@gmail.com)

چکیده

در این پژوهش به بازخوانی ابعاد معماری کاروانسرای سعدالسلطنه قزوین، به عنوان بزرگترین کاروانسرای درون شهری ایران و نمادی از هویت شهر قزوین، جهت شناخت درست و آگاهی بخشی پرداخته شده است. روش پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی انجام پذیرفته است که اطلاعات توصیفی از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، با مطالعه اسناد مرتبط با کاروانسرای سعدالسلطنه و همچنین برداشت‌های میدانی از کاروانسرا در طی چندین بازدید، گردآوری گردیده است. سپس با استفاده از این اطلاعات، دلایل شکل‌گیری کاروانسرای سعدالسلطنه، معرفی و تحلیل معماری فضاهای کاروانسرا، گونه‌شناسی عناصر کالبدی کاروانسرا، سبک‌شناسی، تزئینات و همچنین ویژگی‌های بارز کاروانسرا مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که این کاروانسرا در دوره قاجاریه، بنابر نیاز شهر قزوین و همچنین به جهت قرارگیری در راه تجاری ابریشم، با استفاده از مصالح بومی شکل گرفته و طراحی کاروانسرا کاملاً براساس شرایط اقلیمی و در نظر گرفتن فرهنگ بومی و بر اساس سبک معماری اسلامی شکل گرفته است. به طوری که در اوج شکوفایی، کاروانسرای سعدالسلطنه باعث رونق اقتصادی شهر شده و محلی برای تبادل فرهنگ و معرفی سبک معماری بنا به مسافران و تجار دیگر شهرها و کشورها بوده است. طراحی بنا به گونه‌ای بوده است که هم به کارکرد تجاری و هم به کارکرد اقامتی پاسخگو بوده است. تقسیم بندی فضاها و نحوه دسترسی فضاها به یکدیگر کاملاً براساس نوع استفاده از فضا و اهمیت آن تعبیه شده است. نورگیری فضاها با توجه به نوع کارکرد فضاها طراحی گردیده است. مقیاس انسانی و سبک معماری اسلامی در تمامی ابعاد معماری از طراحی فضاها و نماها و نقوش تا ابعاد کالبدی و فضایی دیگر بنا کاملاً مشهود است. بنابر مطالعات صورت گرفته در این پژوهش، شکل هندسی و تناسب و ارتباط فضاها با یکدیگر و تزئینات ساده و بازی با نور به شکل شگفت‌انگیز در این بنا، همچنین سادگی در ارتباطات فضاها با یکدیگر و شکل منظم هندسی اجزای آن، استفاده از تزئینات پیشرفته و هماهنگ با محیط در آن زمان، طراحی منسجم و مناسب برای کارکرد کاروانسرا و استفاده از معماری بومی و ملی و نمایاندن آن در ساخت مجموعه باعث شهرت کاروانسرا به عنوان بزرگ‌ترین کاروانسرای درون شهری در ایران شده است.

واژه‌های کلیدی: قزوین، کاروانسرای سعدالسلطنه، معماری، گونه شناسی